

SALOMĖJA BANDORIŪTĖ
Vilniaus universitetas

ŠIUOLAIKINIŲ ANEKDOTŲ APIE LYTIS PAŠAIPOS TAIKINIAI IR KALBINĖ RAIŠKA

1. Įvadas

Humoro tyrimai (angl. *Humor Research*) atliekami įvairių sričių mokslininkų. Kiekvienas jų humorą interpretuoja savaip, pagal atliekamo tyrimo tikslus. Pavyzdžiui, Leonardas Feinbergas (1978) iškelia agresijos kaip svarbiausios emocijos, reiškiamos humoru, idėją; Thomas C. Veatchas (1998) analizuoja humoro psichologinę galią jo adresatui ir adresantui; Matthijsas P. Mulderis ir Antonas Nijholtas (2002) tiria humoro kaip komunikacijos strategijos poveikį; Jonas E. Roeckeleinas (2002), neatmesdamas kalbinės raiškos įtakos humorui, mano, kad jis yra psichologijos tyrimų objektas; Graeme Richies (2003) juokų struktūros svarbą nagrinėja remdamasis kognityvine lingvistika, o Davidas Lee (2006) formuluoja akademinės sakinės kalbos humoro strategijas.

Lietuvių mokslininkai humorą nagrinėjo kur kas mažiau: Albinas Rekašius (1992) tyrė, kaip randasi naujoviški anekdotai, Bronislava Kerbelytė (1994) anekdotus analizavo kaip tautosakos žanrą, o šiuolaikinius anekdotus aprašė nagrinėdama tekstus apie komunistinius vadus (2009), Laima Anglickienė (2002) aptarė kitataučių įvaizdį anekdotuose. 2009 m. Vytauto Didžiojo universitete apgintas Valdo Kiškio magistro darbas *Šiuolaikiniai anekdotai Lietuvoje*, kuriame nagrinėjamos įdomiausios, dažniausiai anekdotuose pasitaikančios situacijos ir populiariausi personažai. Apžvelgus lietuvių autorių darbus matyti, kad daugiausia juose tirta anekdotų sandara ir turinys. Anekdotų veikėjai kaip pašaipos objektai vadovaujantis šiuolaikinėmis humoro tyrimų teorijomis Lietuvoje dar netirti. Šio straipsnio tikslas – išsiaiškinti, kokie pasirinktos tematikos anekdotų personažai dažniausiai tampa pašaipos taikiniai ir kokios kalbinės priemonės pasitelkiamos komiškumui šiuose anekdotuose kurti.

Darbo tiriamoji medžiaga rinkta iš šešių populiariausių (remtasi „Google.lt“ paieškos sistema) internetinių humoro svetainių: <http://www.cha.lt/>, <http://www.anekdotai.us/>, <http://www.linksmas.net/>, <http://www.anekdotai.biz/>, <http://www.anekdotai.org/> ir <http://www.che.lt/>. Tiriamieji anekdotai buvo atrenkami pagal pagrindinius juose veikiančius asmenis (blondinės, žmonos, uošvės, vyrai). Peržvelgus minėtų internetinių humoro puslapių turinį pastebėta, kad ilgainiui anekdotai ima kartotis, todėl pasirinkta ne per didelė, bet išsikeltiems tyrimo tikslams pasiekti pakankama tiriamų anekdotų imtis – 400 anekdotų. Tyrimas atliktas kokybinės turinio analizės metodu.

2. Humoro samprata

Mokslinėje literatūroje paskelbta įvairių humoro sampratų. Humoras apibrėžiamas remiantis skirtingais jo aspektais. Pavyzdžiui, Alison Ross nuomone, viena iš humoro apibrėžčių yra „tai, kas verčia žmogų juoktis ar šypsotis“ [1]. Šio straipsnio autorė manytų, kad tokia humoro apibrėžtis yra per plati ir nelabai tiksli, nes šypsotis ir juoktis žmogų gali paskatinti ir kiti veiksniai, pavyzdžiui, pasitenkinimą keliantis vaizdas, malonūs žodžiai, gardus maistas, be to, kartais žmonės juokiasi net tuomet, kai patiria stresą. Thomas Veatchas teigia, kad „egzistuoja kurianti juoką psichologinė būseną, kuri ir yra natūralus humoro produkcijos ir percepcijos fenomenas arba procesas“ [2]. Kaip matyti, humoro tyrimus šis autorius sieja su psichologija, o minėdamas humoro produkcijos ir percepcijos fenomeną omenyje turi tai, kad humoro suvokimas ir kūrimas yra vienas nuo kito neatsiejami procesai.

Viktoro Raskino nuomone, humoras nėra joks retas ar neįprastas fenomenas, žmogus tiesiog ką nors komiško pamato ar išgirsta ir juokiasi. Komiškos situacijos, komiškos istorijos, net

komiškos mintys yra humoras. Humorą priklauso nuo kultūros, amžiaus, lyties, socialinės ir ekonominės padėties ar epochos. „Sugebėjimas vertinti humorą ir juo džiaugtis yra universalus reiškinys – jis būdingas visiems žmonėms, net jeigu jų mėgstamas humoras yra labai skirtingų rūšių“ [3]. Raskinas humoro sąvoką apibrėžia plačiai, jis neriboja humoro tik kalbine ar tik situacijų raiška, o kalba apie jį kaip apie bendrą sąvoką, aprėpiančią visas sferas, kuriose humoras reiškiasi. Labai svarbi Raskino mintis apie humorą kaip universaliją. Humorą, kaip universalus konceptas, yra būdingas visų kultūrų, lyčių, socialinių klasių ar net epochų individams. Įdomu, kad humorą kaip universalaus reiškinio idėją Raskinas papildė mintimi, jog humoro suvokimas ir produkavimas taip pat priklauso nuo minėtų socialinių ir istorinių faktorių. Raskino apibrėžimas, šio straipsnio autorės nuomone, yra tikslus, jis apibūdina humorą plačiaja prasme.

Matthijsas Mulderis ir Antonas Nijlholtas teigia, kad „yra labai daug komunikacijos situacijų, kuriose humoras atlieka svarbų vaidmenį palaikant pokalbį“ [4]. Jų nuomone, juokaujama ne vien tiesioginės interakcijos situacijose, humoras yra transliuojamas per televiziją, radiją, be to, spausdinamos įvairios humoristinės istorijos, paveikslėliai bei anekdotai, ir, be abejonės, humoras paplitęs internetinėje erdvėje. Vadinasi, teisinga būtų manyti, kad humoras – viena pokalbio palaikymo strategijų, nors ir nederėtų apsiriboti vien tik šia humoro funkcija. Tokiai nuomonei pritaria Jonas Roeckeleinas. Jis teigia, kad humoras „kaip komunikacija gali būti interpretuojamas žvelgiant iš dviejų perspektyvų – kaip tarpasmeninė ir kaip formali komunikacija, skleidžiama žiniasklaidos institucijų ir leidybos industrijos“ [5]. Bet kokiu atveju, nereikėtų apsiriboti humoro tik kaip komunikacijos priemonės samprata, nes humoras yra platesnė sąvoka, apimanti ir socialinius visuomenės parametrus.

Straipsnyje laikomasi nuomonės, kad humoras yra universalus konceptas, neatsiejamas nuo įvairių socialinių veiksnių: kultūros, epochos, kasdieninių realių, – visi jie veikia humorą. Tokia humoro samprata pasirinkta atsižvelgiant į tiriamosios medžiagos pobūdį: šiuolaikiniai anekdotai atspindi visuomenėje nusistovėjusius stereotipus [6]. Svarbus humoro aspektas yra Mulderio ir Nijholto nurodyta jo įtaka komunikacijos procesui. Taigi humoras šiame straipsnyje suprantamas kaip universalus įvairiems komunikacijos procesams svarbus reiškinys, susijęs su adresato ir adresanto gebėjimais jį reikšti, interpretuoti bei jį reaguoti.

3. Humoro tyrimų teorijos

Humoro tyrimų teorijų yra daug ir įvairių. Jos skiriasi humoro tyrimo aspektais, keliamais klausimais ir formuluojamomis hipotezėmis. Skiriamos trys pagrindinės humoro tyrimų teorijos:

- nesuderinamumo,
- dvasinio išsilaisvinimo,
- pranašumo.

Kiekviena šių teorijų savaip interpretuoja humorą, atkreipdama dėmesį į kurį nors ryškiausių humoro kalbos aspektą. Toliau šios teorijos aptariamoms išsamiau.

Nesuderinamumo teorija (angl. *Incongruity Theory*) teigia, kad humoras randasi tada, kai derinami du realiame pasaulyje nesuderinami dalykai. Salvatore Attardas pažymi, kad ši humoro tyrimų teorija formavosi ilgą laiką: nesuderinamumo svarbą humorui pastebėjo dar Aristotelis, vėliau šią mintį plėtojo Arthuras Schopenhaueris, Imanuelis Kantas ir kt. Pasak Attardo, humoras šios teorijos šalininkų išvelgiamas ten, kur reiškiasi tikėtino ir netikėtino pasakojimo nesuderinamumas [7]. Mulderis ir Nijlholtas nesuderinamumo teorijos esmę paaiškina detalčiau: „Juokus nagrinėjant nesuderinamumo teorijos pagrindu, du skirtingi objektai juokingame dalyke suvokiami kaip vienas konceptas arba [konceptualieji] „rėmai“. Šis konceptas taikomas abiem objektams, taigi jie supanašėja. Juokaujant paaiškėja, kad konceptas yra taikomas tik vienam iš dviejų objektų, ir taip išryškėja objektų arba jų konceptų skirtumai“ [8]. Vadinasi, ten, kur atsiranda dviprasmiškos sąvokos ir dviprasmiški žodžiai, gimsta ir humoras. Šiame straipsnyje

nesuderinamumo teorija remiamasi aiškinant absurdiškas anekdotų situacijas ir dviprasmiškos leksikos bei ironijos vartojimą anekdotuose.

Dvasinio išsilaisvinimo teorija (angl. *Release Theory*) teigia, kad humoras atsiranda tuomet, kai jo adresantas išsilaisvina iš nusistovėjusių visuomenės normų pašiepdamas kitą subjektą ar objektą. Apibūdindamas dvasinio išsilaisvinimo teoriją Attardas nurodo, kad ji tvirtina, jog humoras „išlaisvina“ tam tikrą psichinės energijos formą [9]. Interpretuojant autoriaus mintį, galima teigti, kad humoro kūrėjai, pasakodami agresyvius juokus, ir humoro adresatai, juokdamiesi iš tokių juokų, išsilaisvina iš savo negalių, lygindami save su kitais. Alison Ross teigia, kad agresyvus humoras suteikia galimybę laužyti socialines moralės normas ir likti nenubaustam: „lauždami kai kurias taisykles, bet neperžengdami tam tikrų rėmų, juokai padeda nustatyti ribas to, kas yra tinkama galvoti ir sakyti“ [10]. Šiame straipsnyje remiantis dvasinio išsilaisvinimo teorija aiškinami sarkastiški anekdotai ir anekdotai, kuriuose juokaujama tabu temomis arba vartojama tabu leksika (keiksmazodžiai).

Pranašumo teorija (angl. *Superiority Theory*) aiškina, kad humoras randasi tuomet, kai jo adresantas, pašiepdamas kitą asmenį, aukština save. Mulderis ir Nijholtas teigia, kad pranašumo teorijos prielaida yra tokia: „mes juokiamės iš kitų nelaimių, tokiu būdu parodydami savo pranašumą“ [11]. Šios teorijos pamatas yra žmogaus polinkio į agresiją sąsaja su humoru. Pranašumo teorija aiškina, kad juokaujant nepaisoma tabu ir taip asmuo gali atskleisti savo seksistines [12], rasistines pažiūras arba tiesiog reikšti pašaipią nuomonę tomis temomis, kurios visuomenei nėra priimtinos (pvz., seksas, ekskrementai, įvairūs išskrypimai). Kaip pastebėjo Roeckeleinas, humore dažniausiai plėtojamos tabu temos apie seksą ir agresiją [13]. Agresyviuose šiuolaikiniuose anekdotuose dažniausiai vartojamas sarkazmas, neretai derinamas su tabu temomis ir leksika.

Šiuolaikiniuose anekdotuose dažnai reiškiasi seksistinis humoras, kuris paprastai pašiepia moteris. Thomo E. Fordo, Chistie F. Boxer, Jacobo Armstrongo ir Jessicos R. Edel atliktame tyrime, kuriame nagrinėtas žmonių požiūris į seksistinį humorą, taip pat teigiama, kad „seksistinis humoras patvirtina platų neigiamų pažiūrų į moterį spektrą“ [14]. Taigi pranašumo teorijos tezė, kad humoras yra kitą žmogų žeminanti agresyvių emocijų raiškos priemonė, gali būti papildyta: pašiepiant žeminami ne atskiri individai, o ištisos socialinės grupės. Toks elgesys psichologų aiškinamas taip: „Humoras yra pakaitinė agresijos forma, leidžianti šiuolaikinei visuomenei išlaisvinti dalį susikaupusios įtampos“ [15]. Remiantis Leonardo Feinbergo mintimi galima teigti, kad humoras atlieka svarbią visuomeninę funkciją – padeda žmonėms emociškai atsipalaiduoti ir išvengti didesnių agresijos išsiliejimo protrūkių, pasireiškiančių ne tik kalbine išraiška.

Pranašumo ir dvasinio išsilaisvinimo teorijos atrodo panašios, tačiau turi ir skirtumų: dvasinio išsilaisvinimo teorijos pagrindinė mintis – pašiepdami kitus, žmonės išsilaisvina iš sociume vyraujančių normų, o pranašumo teorijos – pašiepdami kitus, žmonės juos žemina, o save išaukština.

Apžvelgtos teorijos nėra atsijusios viena nuo kitos ir viena kitos nepaneigia. Straipsnyje tiriant pasirinktos tematikos anekdotus atsižvelgiama į visas minėtas teorijas.

4. Anekdotų žanras ir humoro taikiniai

Anekdotų žanras gerai žinomas visiems humoro adresatams, tad galima spėti, jog yra universalus, t. y. būdingas visoms kultūroms ir epochoms. Davido Crystalo nuomone, „juokinga istorija ir anekdotas yra archetipiniai humoro pavyzdžiai“ [16].

Lietuvių folkloro tyrinėtoja Bronislava Kerbelytė anekdotus apibrėžia kaip „glaustus komiškus prozos kūrinėlius, kuriuose vaizduojami keisti įvykiai ar netikėti poelgiai“ (Kerbelytė 1994: 9). Ši apibrėžtis turinio ypatybes laiko svarbiausiu anekdotų žanro bruožu. Turiniu remiasi ir Silvijos Papaurėlytės-Klovienės pateikiama anekdotų apibrėžtis: „Anekdotai iš dalies paremti polinkiu laikyti tam tikrų stereotipų. [...] anekdotų tekstuose minimi tik neigiamai vertinami

charakterio bruožai. Tai lemia paties žanro specifika“ (Papaurelytė-Klovienė 201: 4). Šio straipsnio autorės nuomonė taip pat grindžiama požiūriu, kad anekdotai atspindi visuomenėje įsišaknijusius stereotipus. Kitu atveju Kerbelytė taip apibūdina šiuolaikinius anekdotus: „anekdotais vadinami jokios cenzūros nepalieti humoristiniai individų elgesio ir visuomenės klimato vertinimai, plintantys nepaisydami etninių skirtumų ir valstybių sienų“ (Kerbelytė 2009: 260). Taigi anekdotai yra universalūs ir padeda reikšti nuomonę, kuri dėl kokių nors priežasčių (pvz., politinės sprespaudos ar visuomenėje vyraujančių tabu normų) laikoma neteiktina. Apibendrinant anekdotai šiame straipsnyje apibrėžiami kaip glausti komiški prozos kūrinėliai, kuriems įtaką daro visuomenėje nusistovėję stereotipai, humoro mada, epocha ir kultūra.

Anekdotai priklauso sakybinei kalbos atmainai, tačiau jie gali būti ir užrašyti. Liisi Laineste nuomone, „internete patalpinti anekdotai dažnai turi ir sakytinės, ir rašytinės kalbos ypatybių“ [17]. Šiame darbe tiriami šiuolaikiniai anekdotai atsižvelgiant į jų pateikimo formą priskiriami prie rašytinės kalbos tekstų.

Tyrimuose, atliekamuose taikant humoro tyrimų metodiką, svarbi humoro *taikinio* (angl. *target*) sąvoka. Kiekvienas anekdotas turi savo taikinį – pašaipos objektą, kurį dažniausiai galima aiškiai įvardyti. Minėtos humoro tyrimų teorijos – nesuderinamumo, dvasinio išsilaisvinimo ir pranašumo – į savo tyrimų akiratį visuomet įtraukia pašaipos objekto, t. y. taikinio, parametą. Taikiny apibrėžiamas kaip subjektas ar objektas, iš kurio šaipomasi, kuris žeminamas ir kurio atžvilgiu demonstruojama humoro adresanto ir adresato galia bei pranašumas (plg. Ross 1998: 53). Dažniausiai humoro taikiniais tampa silpnesnės socialinės grupės, (pvz., moterys, neįgalieji, išvaizda išsiskiriantys žmonės), ir žmonės, kitaip nei įprasta (absurdiškai) suvokiantys pasaulį. Humoro taikinio atžvilgiu visuomenės dažnai reiškiamos agresyvios emocijos. Susiejus psichologų apibendrinimą, kad „agresyvaus elgesio tikimybę didina jo skatinimas ar bent jau bausmės nebuvimas“ (Legkauskas 2010: 306), ir humoro tyrėjų išvaga, kad humoras yra nebaustinas tabu temų eskalavimo būdas, galima daryti išvadą, jog humoras yra tiesiogiai susijęs su agresija jo taikinių atžvilgiu.

5. Šiuolaikinių anekdotų apie lytis pašaipos taikiniai

Šiandieninėje visuomenėje seksistinio pobūdžio anekdotai yra labai populiarūs. Tai rodo, pavyzdžiui, anekdotų apie blondines skaičius visuose internetiniuose puslapiuose, iš kurių buvo renkama darbo tiriamoji medžiaga.

Atlikus 400 šiuolaikinių anekdotų apie lytis tyrimą galima teigti, kad daugiausiai juose pašiepiami moterų personažai – blondinės, žmonos ir uošvės (iš viso 316 anekdotų). Anekdotų su pašaipos taikiniais vyrais rasta daugiau kaip tris kartus mažiau.

5.1. Dažniausiai tiriamų anekdotų taikiniu pasirenkama blondinė (219 anekdotų). Blondinės personažas anekdotuose siejamas su kvailumu, seksualumu ir grožiu; jis atspindi visuomenėje vyraujančias seksizmo idėjas. Blondinė šiuolaikiniuose anekdotuose dažniausiai kitaip, nei įprasta visuomenėje, sprendžia įvairius kasdienius klausimus. Jos sprendimai būna absurdiški ir nelogiški, pvz.:

(1) *Kaip nuskandinti blondinę?*
– *Įmesk veidrodėlį į baseiną!*

Šiame anekdote hiperbolizuojamas moterų rūpinimasis išvaizda. Jame galima įžvelgti pašaipą iš moterų, kurios dėl išvaizdos yra pasiruošusios padaryti bet ką, ir priešišką, net smurtinį nusiteikimą prieš jas. Smurtą rodo anekdote keliamas klausimas, kaip galima užmušti, t. y. *nuskandinti*, blondinę. Reikėtų pridurti, kad anekdotuose apie blondines moterys dažnai traktuojamos kaip sekso objektai.

Laini Michelle Burton (2005) nuomone, blondinės personažo populiarumas atėjo iš Vakarų. Formuojant šviesiaplaukės moters paveikslą ypač daug prisidėjo Holivudo kino industrija. Aktorės Marilyn Monro ar Jean Harlow įkūnijo dvilypes asmenybes, turinčias ir teigiamų (grožį) ir

neigiamų (naivumą ar kvailumą) bruožų. Joan Riviere teigia: „moteriškumą galima traktuoti kaip kaukę, slepiančią valdingumą vyrų atžvilgiu ir padedančią išvengti represijų“ [18]. Papildant Burton ir Riviere mintis reikėtų paminėti, kad šiandieninėje visuomenėje blondinės personažo dvilypiškumas dažniausiai iliustruojamas taikantis prie visuomenės nuomonės, t. y. atkleidžiant tiesioginį moters pavaldumą vyrui, o ne kaukę, slepiančią jos įtaką vyrui. Šio darbo autorės nuomone, toks žiniasklaidos požiūris į šviesiaplaukę moterį tenkina visuomenės poreikį išsakyti seksistines (tabu) pažiūras.

Anekdotuose apie blondines dažnai vaizduojami brunetės ir šatenės personažai. Tiriamojoje medžiagoje tokių anekdotų rasta 27. Šio tipo anekdotuose blondinės lyginamos su šatenėmis ir brunetėmis. Lyginimas atspindi visuomenėje įsigalėjusį stereotipą – jeigu moteris graži, vadinasi, ji neprotinga. Kadangi šviesi plaukų spalva yra siejama su patrauklumu, brunetės ir šatenės anekdotuose vaizduojamos protingesnės, plg.:

(2) *Blondinė, šatenė ir brunetė padaro apiplėšimą. Bėga nuo policininkų. Bebėgdamos pamato tris maišus ir į juos sulenda. Policininkas prieina prie šatenės maišo ir jį pajudina:*

– *Au au... – iš maišo pasklido toks garsas, taigi policininkas pagalvojo, kad ten šuo.*

Priėjo prie Brunetės maišo:

– *Miau miau... – pasakė brunetė ir policininkas pagalvojo, kad ten katinas.*

Na ir pagaliau priėjo prie blondinės maišo, pasigirsta blondinės balsas:

– *Čia bulvės...*

5.2. Šiuolaikiniuose anekdotuose apie moteris taikiniu tampa ir žmonos personažas. Tokių anekdotų tiriamojoje medžiagoje rasta 52. Dažniausiai iš žmonos šaipomasi tokiose situacijose, kuriose kalbama apie vedybas, pavydą, vyrų pomėgį linksintis ir pinigus, pvz.:

(3) *Grižta vyras girtas namo.*

– *Na tai kur valkiojies, bjaurybe?*

– *Na tu gi protinga moteris, pati ką nors sugalvok...*

Šiame anekdote pašiepiamos žmonos, laukiančios savo vyrų, grįžtančių namo po linksmybių. Žmona anekdote tampa taikiniu, kai vyras ironiškai pasišaipto iš jos. Ši pašaipta – tarsi nuoroda anekdoto adresatui, kad žmonos linkusios prisigalvoti nebūtų dalykų ir interpretuoti vyro pasiteisinimus bei linksmybes savaip. Taigi, anekdote pašiepiamas moterų polinkis nepasitikėti savo vyrais.

Šiuolaikiniuose anekdotuose apie žmonas žeminamos moterys vaizduojamos kaip kvailos ir visiškai priklausomos nuo vyrų. Apskritai, tiriamų anekdotų apie lytis taikiniai – vyrai ir moterys – vaizduojami remiantis visuomenės stereotipais. Žmona – nedirbanti, buitimi tesirūpinanti ir pavydi moteris; vyras – žmonos priespaudą ir pavydą kenčiantis, jai visus pinigus atiduodantis, mėgstantis išgerti asmuo.

5.3. Trečioji šiuolaikinių anekdotų apie moteris taikinių grupė yra uošvių personažai. Tokių anekdotų tiriamojoje medžiagoje buvo rasta 45. Šiuose anekdotuose supriešinami žmonos motinos (uošvės) ir vyro (žento) personažai, komiškas kuriamas per jų konfliktą, pvz.:

(4) *Atvažiuoja kartą uošvė pas savo dukterį į svečius, ateina žentas ir klausia:*

– *Kiek tu čia būsi?*

– *Kol nusibosiu.*

– *Tai ką, net arbatos neišgersi?*

Visuose šio tipo anekdotuose taikiniu tampa uošvė, kuria norima koku nors būdu atsikratyti (pavyzdžiui, neišleisti į namus ar net nužudyti). Tokį neigiamą uošvės paveikslą anekdotuose galima paaiškinti visuomenėje paplitusiais stereotipais, kuriuose atsispindi tradicinė tautosaka, plg. patarlę: „Ar uošvė mirė, ar kaimyno pirtis dega – vienas ir tas pat“ (žr.

<http://patarles.dainutekstai.lt/>). Galima teigti, kad stereotipinis mąstymas lemia anekdotų kūrimo tendencijas ir interpretacijas.

5.4. Kita taikinių grupė tirtuose šiuolaikiniuose anekdotuose apie lytis yra vyrų personažai. Tokių anekdotų tiriamojame medžiagoje rasta 84. Anekdotų personažai vyrai dažniausiai pašiepiami per santykius su jų žmonomis. Tipiškos tokių anekdotų situacijos rodo valdingas žmonas, hierarchiją šeimoje (žmona – šeimos galva), moterų neištikimybę vyrams, vyrų silpnumą. Tapę anekdotų taikiniais, vyrai dažniausiai vaizduojami kaip asmenys, kuriuos valdo moterys:

(5) – *Man taip patinka, kai vyras greta... Greta, aš pasakiau!*

Šiame anekdote vyras žeminamas, o žmona vaizduojama kaip visišką valdžią savo vyru turintis asmuo. Tiriamojame medžiagoje rasta ir daugiau anekdotų, žeminančių vyriškosios lyties orumą. Juose vyrų personažai vaizduojami kaip girtuokliauti ir paleistuvauti mėgstantys asmenys.

Apibendrinant anekdotų apie lytis taikinių apžvalgą, galima daryti išvadą, kad pagrindinė šių anekdotų ypatybė yra visuomenėje nusistovėjusių stereotipų taikymas jų personažams. Tokių anekdotų populiarumą galima paaiškinti remiantis pranašumo teorija, kuri teigia, kad juokdamiesi iš kitų, žmonės save aukština, t. y. vyrai, juokdamiesi iš moterų, jaučiasi pranašesni už jas, ir atvirkesčiai.

6. Šiuolaikinių anekdotų apie lytis kalbinė raiška

Remiantis atliktu tyrimu galima teigti, kad komiškumui kurti šiuolaikiniuose anekdotuose apie lytis dažniausiai pasitelkiamos tokios kalbos priemonės ir jų deriniai: sarkazmas, dviprasmybė, absurdas, dviprasmybė ir sarkazmas, dviprasmybė ir ironija ir ironija. Sarkazmas, remiantis *Lietuvių kalbos žodynu* (2000) ir *Encyclopaedia Britannica*, yra aštri, kandi pajuoka, pagrįsta kalbančiojo pranašumu prieš tą, apie kurį jis kalba. Taigi šia kalbine priemone siekiama įžeisti ar įskaudinti. Sarkazmas dažnai pasitelkiamas humore, kai laužomos taisyklės ir nusistovėjusios normos, t. y. tabu. Galima spėti, kad sarkazmo dažnumą nagrinėjamuose anekdotuose lemia jų tematika. Dviprasmybe šiame straipsnyje laikomas žodis ar pasakymas, kuris turi dvi ar daugiau reikšmių. Absurdas – tai beprasmybė, nesąmonė. Ross absurdą dar vadina *nonsensu*, t. y. reiškiniumi, kai humore vaizduojamos realijos neatitinka tikrovės (1998, 31), kitaip tariant, nesąmone. Reikėtų pridurti, kad anekdotuose absurdiškos situacijos ir absurdiškas personažų pasaulio suvokimas pasitaiko gana dažnai. Ironija anekdotuose suvokiama kaip kalbinė priemonė, kurios tikroji reikšmė neatitinka tiesioginės žodžių reikšmės ar vaizduojamos situacijos ir net jai prieštarauja.

6.1. Dažniausiai šiuolaikiniuose anekdotuose apie lytis vartojama pašaipos kūrimo priemonė – sarkazmas. Sarkastiškų anekdotų iš viso buvo rasta 110. Pasitelkus sarkazmą anekdoto taikinyt piktai pašiepiamas, pvz.:

(6) *Mirus blondinės vyrui, ji praranda 90% savo intelekto, o likusius 10% praranda tuomet, kai miršta jos naminis gyvūnelis.*

(7) *Firma nulakuos ir nudažys sienas jūsų uošvės namuose. Šimtaprocentinis toksiškumas garantuotas.*

(6) anekdote sarkastiškai šaipomasi iš blondinių, nes teigiama, kad jos apkritai nesugeba mąstyti. Sarkastiškas anekdote yra blondinės lyginimas su jos vyru ir naminiu gyvūneliu. (7) anekdote sarkastiškai kalbama apie mirtį (tabu).

6.2. Dviprasmiški ar kelias prasmes turintys žodžiai arba dviprasmiškos situacijos pašaipai kurti pasirenkamos 70-yje anekdotų. Juose paprastai nesusikalbama, arba neteisingai interpretuojama situacija, pvz.:

(8) *Stovi 14 blondinių priešais kavinę, prieina vyras ir klausia:*

– *Kodėl jūs čia stovit, šqlat, eikit į vidų.*

Viena blondine atkerta:

– *Ar nematai, jog parašyta ant sienos „Tik nuo 18“ – laukiam dar keturių...*

Neteisingai interpretuojamos realijos rodo anekdotų veikėjų kvailumą. (8) anekdote blondinės nesupranta, kad ant kavinės durų kabantis užrašas reiškia amžių, o ne asmenų skaičių. Anekdotuose, kuriuose komiškas kuriamas dviprasmybėmis, personažai vaizduojami paprastose situacijose, kuriose kiekvienas žinotų, kaip elgtis. Kad ir šis anekdotas: jo adresatas lengvai interpretuoja anekdoto dviprasmybę, nes ji daugelio nesunkiai suvokiama.

6.3. Trečią didelę grupę sudaro anekdotai, kuriuose komiškumui kurti pasitelkiamas absurdas. Tokių anekdotų tiriamojoje medžiagoje iš viso rasta 61. Juose kuriamos absurdiškos situacijos ir pateikiama absurdiška personažų pasaulio interpretacija. Kaip jau minėta anksčiau, blondinės savaime suprantamas realijas dažnai interpretuoja savaip, kartais net absurdiškai, tad absurdiškuose anekdotuose būtent jos dažniausiai ir būna veikėjos, pvz.:

(9) *Viena blondinė sako kitai:*

– *Žiūrėk, aš paspausiu mygtuką ir pradings elektra.*

Paspaudė, dingo elektra. Kita blondinė ieško, kur pradingo elektra. Ieško, ieško, bet neranda. Pirmoji blondinė vedasi antrąją į virtuvę, atidaro šaldytuvą ir sako:

– *Štai kur ji!!*

Šiame anekdote blondinės naiviai suvokia įprastą buitį. Tokiu būdu atskleidžiamas absurdiškas blondinių mąstymas.

6.4. Ketvirta pašaipos kūrimo anekdotuose apie lytis priemonė – dviprasmybės ir sarkazmo derinys. Tokių anekdotų tiriamojoje medžiagoje rasta 52. Šie anekdotai, palyginti su absurdiškaisiais, yra žiauresni, labiau įžeidžiantys anekdoto taikinius:

(10) *Kalbasi du draugai:*

– *Girdėjau, vakar smarkiai sumušei savo žmoną. Kietą ranką turi.*

– *Baik jau, prieš moterį ranka nekyla. Paėmiau lazda.*

Šiuolaikiniuose anekdotuose, kuriuose komiškas kuriamas pasitelkus dviprasmybę ir sarkazmą, dažniausiai nesusipratimų sukelia dviprasmiškai vartojami žodžiai arba posakiai. (10) anekdotas yra ir sarkastiškas, nes jame kalbama apie smurtinę situaciją – žmonos mušimą. Į klausimą, ar draugas vakar mušė savo žmoną, atsakoma dviprasmiškai: posakis *ranka nekyla* anekdoto skaitytoją iš pradžių apgauna, nes leidžia suprasti, kad vyras žmonos visai nemušė. Tačiau vėliau paaiškėja, kad žmona vis dėlto buvo mušama, tik ne su ranka. Sarkastiškame anekdote laužomi visuomenėje nusistovėję tabu, kurie smerkia smurtą šeimoje.

6.5. Dviprasmiški ar daugiaprasmiški žodžiai tirtuose anekdotuose derinami ir su ironija. Tokių anekdotų iš viso rasta 38. Šie anekdotai ne taip žeidžia taikinius kaip sarkastiškieji, nes juose vengiama tabu temų, plg.:

(11) *Grįžta girtas vyras paryčiais namo – žmona su kočėlu laukia. Vyras žmonai:*

– *O tu vis kepi ir kepi...*

Šis pavyzdys iliustruoja dar vieną tipišką buitinę anekdoto situaciją – išgėrusio, vėlai grįžtančio namo vyro laukia pikta žmona, pasirošusi jį nubausti. Vyras situaciją interpretuoja remdamasis įprastine kočėlo funkcija. Ironiškų anekdotų su dviprasmiškais žodžiais ar situacijomis turinys dažniausiai lengvai interpretuojamas, o jų taikiniai pašiepiami nepiktai.

6.6. Paskutinę grupę sudaro tiesiog ironiški anekdotai (36 anekdotai). Juose, kaip ir anksčiau minėtuose dviprasmiškuose anekdotuose, su ironijos atspalviu pateikiami linksni, lengvai interpretuojami įvykiai arba anekdotų personažų pokalbiai, pvz.:

(12) *Kodėl anekdotai apie blondines tokie trumpi? Kad vyrai juos įsimintų.*

Šio anekdoto taikiny yra vyrai, pasakojantys anekdotus apie blondines. Jie pašiepiami ironiškai teigiant, kad gali įsiminti tik trumpus anekdotus. Ironija šiuolaikiniuose anekdotuose dažniausiai derinama su kokia nors kita kalbine priemone, todėl anekdotų, kuriuose būtų vartojama tik ši raiškos priemonė, yra mažiau.

6.7. Rasta ir tokių anekdotų, kuriuose komiškas kuriamas kitokiais kalbinių raiškos priemonių deriniais nei minėtieji, pavyzdžiui, ironija ir aliuzija, sarkazmu ir litote, absurdu ir dviprasmybe, absurdu ir ironija, ir pan. Pavyzdžiui:

(13) *Prie arabų šeicho rūmų sustoja autobusas, pilnas pagyvenusių moteriškių. Šeichas klausia savo rūmų sekretoriaus:*

– *Turistės?*

Sekretorius:

– *Ne. Čia jūsų uošvienės atvažiuo.*

Šiame anekdote daroma aliuzija į musulmonų pasaulyje egzistuojančią daugpatystę, o ironiška anekdote yra pati situacija, kurioje šeicho rūmus nelauktai aplanko visas būrys uošvių.

Rasti keli anekdotai, kuriuose litotė derinama su sarkazmu, pvz.:

(14) *Klausimas: kodėl blondinės smegenys žirnio dydžio?*

Atsakymas: todėl, kad ištinusios.

Sarkastiškas blondinės smegenų sumažinimas šiame pavyzdyje kandžiai pašiepia blondinių sugebėjimą mąstyti.

Keliuose anekdotuose pasitelkiamas absurdas ir dviprasmybė, pvz.:

(15) *Blondinė rašo laišką savo sesei: „Rašyčiau greičiau, bet žinau, kad greitai nemoki skaityti. Būčiau įdėjusi 100 litų, bet jau užklėjavau voką. Žinau, kad pagimdei, bet nežinau, ar mergaitę, ar berniuką, todėl nežinau, ar aš teta, ar dėdė“.*

Šiame anekdote aprašoma situacija nesutampa su tikrove, tai rodo blondinės rašomo laiško turinys; o tetos ir dėdės sąvokos anekdote vartojamos dviprasmiškai.

Tiriamajoje medžiagoje rasta ir keletas anekdotų, kuriuose komiškas kuriamas ironijos ir absurdo deriniu:

(16) – *Kodėl blondinė negali parašyti 11?*

– *Ogi todėl, kad nežino, kuris vienetas pirmiau rašosi...*

Šiame anekdote ironiškai pašiepiamas absurdiškas blondinės mąstymas. Apskritai, absurdas anekdotuose apie lytis vartojamas labai dažnai, be to, jis derinamas su kitomis raiškos priemonėmis. Tokį dažną absurdo vartojimą galima paaiškinti blondinės personažo, kuris suvokia pasaulį kitaip, nei įprasta, ir savaip interpretuoja įvairias realijas, populiarumu šios tematikos anekdotuose. Blondinės interpretacijos dažnai nesutampa su tikrove, todėl laikomos absurdiškomis.

7. Pašaipos taikinių ir raiškos priemonių sąsajos

Remiantis atlikto tyrimo rezultatais pastebėta sąsaja tarp anekdotų taikinių ir pasirinkamų komiško kūrimo priemonių.

Jau minėta, kad blondinės dažniausiai pašėpamos pasitelkiant absurdiškas situacijas ir sarkazmą. Absurdiškus anekdotus galima aiškinti pasitelkus nesuderinamumo teoriją, kuri teigia, kad juokinga pasidaro tuomet, kai derinami realiame pasaulyje nesuderinami dalykai. Šiuolaikiniuose anekdotuose apie blondines kaip tik ir vaizduojamas iškreiptas, tikrovės neatitinkantis pasaulio suvokimas (absurdiški kasdienių situacijų sprendimo būdai ir t. t.). Taigi, absurdiškų anekdotų apie lytis populiarumas sietinas su absurdiško mąstymo ir keistų kasdienių situacijų sprendimo būdų pašėpimu.

Iš blondinių šiuolaikiniuose anekdotuose neretai juokiamasi ir sarkastiškai. Manytina, kad sarkastiški anekdotai yra seksistinių pažiūrų demonstravimo priemonė. Tokią išvadą leidžia daryti dvasinio išsilaisvinimo ir pranašumo teorijos. Dvasinio išsilaisvinimo teorija teigia, kad pašėpdamas kitus humoro adresantas išsilaisvina iš visuomenėje nusistovėjusių normų. Anekdotuose apie lytis kaip tik yra laužomos visuomenės normos – seksistinių pažiūrų smerkimas ir lyčių lygybė. Jie leidžia reikšti seksistines pažiūras ir nebūti nubaustam. Kadangi sarkastiški anekdotai kandžiai pašėpia jų taikinius, juos galima interpretuoti vadovaujantis ir pranašumo teorija, kuri teigia, kad humoras – agresyvių emocijų raiškos priemonė, žeminanti kitą žmogų ir aukštinanti adresantą. Anekdotuose apie lytis dažniausiai pašėpamos blondinės, todėl galima teigti, kad tokių anekdotų kūrėjai ir pasakotojai, o dažnai ir klausytojai, jaučiasi už jas pranašesni. Manytina, kad šie anekdotai turėtų būti juokingi seksistinių pažiūrų asmenims.

Žmonų personažai anekdotuose dažniausiai pašėpami ironiškai ir dviprasmiškai. Tai lemia šių anekdotų situacijos, kuriose jos dažniausiai vaizduojamos kaip pavydžios namų šeimininkės. Ironiški ir dviprasmiški anekdotai aiškintini remiantis nesuderinamumo teorija, nes juose reiškiami neįprasti požiūriai į kasdienes situacijas ir su įprasta reiškinių tvarka nesuderinamos interpretacijos (kaip ir absurdiškuose anekdotuose). Žmonų personažai dažniausiai pašėpami namų aplinkoje, šeimoje, o tai lemia, kad šiuose anekdotuose vengiama sarkazmo, t. y. tabu temų.

Uošvės dažniausiai pašėpamos pasitelkiant sarkazmą. Anekdotuose apie uošvės dažnai kalbama tabu temomis (pavyzdžiui, uošvės mirtį). Juos galima interpretuoti remiantis dvasinio išsilaisvinimo teorija, nes tokie anekdotai dažnai padeda išlaisvinti užgniauztas neigiamas emocijas.

Vyrai tirtuose anekdotuose dažniausiai pašėpami vartojant dviprasmybes ir ironiją, taip pat kaip ir žmonos.

8. Šiuolaikiniai anekdotai kaip seksistinių pažiūrų atspindžiai

Atliktas tyrimas rodo, kad šiuolaikiniuose anekdotuose apie lytis dažnai reiškiamos vyrų seksistinės pažiūros. Įprastas tokių anekdotų personažas – blondinės. Tai gražios, bet kvailos moterys, kurias vyrai laiko lengvai prieinamomis. Remiantis seksistinio humoro tyrimais galima teigti, kad anekdotai apie blondines yra tiesiogiai susiję su agresija. Tai paaiškinti leidžia minėtos dvasinio išsilaisvinimo ir pranašumo teorijos. Kathryn M. Ryan ir Jeanne Kanjorski teigia, kad seksistinis humoras sietinas su prievarta, seksu ir fiziologine bei psichine vyrų agresija [19]. Šių mokslininkų nuomone, tokių anekdotų populiarumą paaiškina realiame pasaulyje slepiama vyrų agresija, nukreipta prieš moteris. Fordas, Boxer, Armstrongas ir Edel mano, kad seksistinis humoras yra ne tik paprasta pramoga, bet ir formuoja vyrų požiūrį į moteris [20]. Su tokia nuomone galima sutikti, turint omenyje, kad seksistiniai anekdotai paremti stereotipiniu mąstymu ir yra labai populiarūs. Kyla klausimas, kodėl iš tokių anekdotų kartais juokiasi ir moterys? Mary Crawford siūlo tokį atsakymą: pačios pašėpdamos moteriškąją lytį moterys nesąmoningai siekia atrodyti vyriškesnės ir taip paneigti stereotipą, kad moterys yra silpnoji lytis [21]. Remiantis aptartomis mintimis galima daryti išvadą, kad anekdotai apie blondines ne tik atspindi visuomenės požiūrį į moteris, bet ir jį formuoja.

9. Išvados

1. Atliktas šiuolaikinių anekdotų apie lytis tyrimas parodė, kad jie remiasi visuomenėje egzistuojančiais stereotipais ir poreikiu reikšti agresyvias emocijas.

2. Dažniausiai šių anekdotų pašaipos taikiniais pasirenkami moterų personažai – blondinės, žmonos ir uošvės (iš viso 316 anekdotų). Anekdotų apie vyrus rasta maždaug triskart mažiau (82). Tai atspindi visuomenėje įsigalėjusias seksistines pažiūras.

3. Komiškumui kurti anekdotuose apie lytis pasitelkiamos opozicijos: blondinė ir brunetė (kvaila, bet graži; protingesnė, bet ne tokia patraukli), vyras ir žmona, žentas ir uošvė.

4. Pašaipai anekdotuose reikšti ir komiškumui sukurti vartojamos šios priemonės: sarkazmas, dviprasmybė, absurdas ir ironija. Neretai viename anekdote derinamos kelios kalbinės raiškos priemonės.

5. Anekdotuose pasirenkamos kalbinės priemonės komiškumui kurti priklauso nuo pašaipos taikinio ir visuomenės požiūrio į jį.

5.1. Daugiausia rasta sarkastiškų anekdotų. Juose pašaipos taikiniu dažniausiai pasirenkamos blondinės, rečiau – uošvės. Sarkastiškų anekdotų apie žmonas beveik nepasitaikė. Sarkastiškuose anekdotuose laužomi tabu, juose kalbama apie seksą, mirtį, fizinį smurtą, paminamas personažų orumas.

5.2. Absurdiškuose anekdotuose dažniausiai atskleidžiamas blondinių personažų kvailumas. Tokiuose anekdotuose vaizduojamas iškreiptas blondinių pasaulio suvokimas – jos nesusidoroja su paprastomis buitinėmis problemomis, kitaip nei įprasta interpretuoja gyvenimo realijas.

5.3. Ironiški ir dviprasmiški anekdotai dažniausiai pašiepia žmonių personažus. Tokiuose anekdotuose žmonos paprastai pašiepiamos buitinėse situacijose ir konfliktuoja su vyrais. Ironija ir dviprasmybės dažnai vartojamos ir anekdotuose apie vyrus, kuriuose jie paprastai konfliktuoja su žmonomis.

Literatūra

Attardo, S. 1994: *Linguistic Theories of Humor*, Berlin – New York: Mouton de Gruyter. Prieiga internete: <http://site.ebrary.com/lib/viluniv/docDetail.action?docID=10373472>

Burton, L. M. 2005: *The Blonde Paradox. Power and Agency through Feminine Masquerade and Carnival*, Griffith University. Prieiga internete: <http://www4.gu.edu.au:8080/adt-root/uploads/approved/adt-QGU20070122.110616/public/02Whole.pdf>

Crawford, M. 2003: Gender and Humor in Social Context. *Journal of Pragmatics* 35, 1413–1427. Prieiga internete: http://www.sciencedirect.com/science?_ob=MIimg&_imagekey=B6VCW-47PG9K4-1-1&_cdi=5965&_user=5677593&_pii=S0378216602001832&_origin=gateway&_coverDate=09%2F30%2F2003&_sk=999649990&view=c&wchp=dGLbVzW-zSkzS&md5=9c635a81316fc66d8838115d7013b9ee&ie=/sdarticle.pdf

Crystal, D. 2003: *The Cambridge Encyclopedia of the English Language*, Cambridge University Press.

Feinberg, L. 1978: *The Secret of Humor*, Amsterdam: Editions Rodopi. Prieiga internete: <http://books.google.co.uk/books?id=1Z6P14G6GfUC>

Ford, T. E., Boxer, C. F., Armstrong, J., Edel, J. R. 2007: More than just a joke: The prejudice releasing function of sexist humor, *Personality and Social Psychology Bulletin* 34-2, 159–170. Prieiga internete: <http://psp.sagepub.com/content/34/2/159.abstract>

Kerbelytė, B. 1994: *Lietuvių liaudies anekdotai*, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas.

Kerbelytė, B. 2009: Komunistiniai vadai ir žmonių būseną Lietuvoje užrašytuose anekdotuose. *Tautosakos darbai* IV, 260–270. Prieiga internete: http://www.liti.lt/failai/21_Kerbelytes.pdf

Laineste, L. 2008: *Post-Socialist Jokes in Estonia: Continuity and Change*, Tartu University Press. Prieiga internete: http://kirmus.academia.edu/LiisiLainesteLaineste/Papers/558157/Post-Socialist_jokes_in_Estonia_continuity_and_change.

Lee, D., Gunsekera, M. 2006: Humor in spoken academic discourse. *University of Michigan*, http://micase.elicorpora.info/files/0000/0187/Humor_Handout.pdf

- Legkauskas, V 2010: *Socialinė psichologija*, Vilnius: Vaga.
- Mulder, M. P., Nijholt, A. 2002: *Humor Research: State of the Art*, Enschede, Netherlands: Universiteit Twente. Prieiga internete: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.14.2596&rep=rep1&type=pdf>
- Pauparėlytė-Klovienė, S. 2010: Kaimyninių tautų atstovai ir jų nacionalinio charakterio specifika lietuvių kalbos pasaulėvaizdyje. *Lietuvių kalba* 4, <http://www.lietuviukalba.lt/index.php?id=146>
- Raskin, V. 1985: *Primer of Humor Research*, Dordrecht: D. Reidel Publishing Company. Prieiga internete: <http://books.google.com/books?id=KKCnecQtYcIC>
- Richie, G. 2004: *Reinterpretation and Viewpoints*, University of Edinburg. Prieiga internete: http://scholar.google.lt/scholar?q=graeme+richie+reinterpretation+and+viewpoints&hl=lt&as_dt=0&as_vis=1&oi=scholar
- Roeckelein, J. E. 2002: *Psychology of Humor*, Westport: Greenwood Publishing Group. Prieiga internete: <http://site.ebrary.com/lib/viluniv/docDetail.action?docID=10040749>
- Ross, A. 1998: *The Language of Humor*, London and New York: Routledge.
- Veatch, T. C. 1998: A theory of humor. *Humor* 11, 161–215. Prieiga internete: <http://www.tomveatch.com/else/humor/paper/humor.html>

Išnašos

- [1] Plg.: „One definition of humour is „something that makes a person laugh or smile“ (Ross 1998, 1).
- [2] Plg.: „There exists a *certain psychological state which tends to produce laughter*, which is the natural phenomenon or process of „humor“, or „humor perception“ (Veatch 1998, 2).
- [3] Plg.: „the ability to appreciate and enjoy humor is universal and shared by all people, even if the kinds of humor they favor differ widely“ (Raskin 1985, 2).
- [4] Plg.: „There are many situations in human-human interaction where humor plays an important role in keeping the conversation going“ (Mulder, Nijholt 2002, 1).
- [5] Plg.: „as a communication may be examined from one of two perspectives: either as interpersonal communication/talk, or as a formal communication spread through the institutions of the mass media and the publishing industry“ (Roeckelein 2002, 137).
- [6] „Stereotypes are generalizations about a group of people whereby we attribute a defined set of characteristics to this group“ (<http://changingminds.org/explanations/theories/stereotypes.htm>).
- [7] Plg.: „The incongruity theories claim that humor arises from the perception of an incongruity between a set of expectations and what is actually perceived“ (Attardo 1994, 101).
- [8] Plg.: „When jokes are examined in the light of the incongruity theory, two objects in the joke are presented through a single concept, or ‚frame‘. The concept becomes applied to both objects and the objects become similar. As the joke progresses, it becomes apparent that this concept only applies to one of the two objects and thus the difference between the objects or their concepts becomes apparent“ (Mulder, Nijholt 2002, 4).
- [9] Plg.: „Release theories claim that humor „releases“ some form of psychic energy and/or frees the individual from some constraints“ (Attardo 1994, 115).
- [10] Plg.: „joking helps to establish the bounds of what is right to think and say, by breaking some rules, but keeping some limits“ (Ross 1998, 63).
- [11] Plg.: „We laugh about the misfortunes of others; it reflects our own superiority“ (Mulder, Nijholt 2002, 3).
- [12] Seksistinės pažiūros remiasi įsitikinimu, kad viena lytis yra viršesnė, svarbesnė ar vertingesnė nei kita.
- [13] Plg.: „when the content of jokes is analyzed it is found, that most deal with aggression and sex – two topics that happen to be main taboos of our society“ (Roeckelein 2002, 259).

[14] Plg.: „Sexist humor essentially justifies a wider range of negative responses toward women“ (Form, Boxer, Armstrong, Edel 2007, 1).

[15] Plg.: „Humor provides a vicarious form of aggression to relieve some of the accumulated tensions of the modern society“ (Feinberg 1978, 25).

[16] Plg.: „The funny story or joke, is the archetypal instance of humor“ (Crystal 2003, 404).

[17] Plg.: „Internet jokes often combine the features of oral and written speech“ (Laineste 2008, 23).

[18] Plg.: „Womanliness therefore could be assumed and worn as a mask, both to hide the possession of masculinity and to avert the reprisals“ (Burton 2, 2005, 2).

[19] Plg.: „Sexist humor was positively correlated with rape-related attitudes and beliefs, the self-reported likelihood of forcing sex, and psychological, physical, and sexual aggression in men“ (Ryan, Kanjorski 1998, 743).

[20] Plg.: „We considered the possibility that sexist humor is not simply benign amusement, that it can affect men's perception of the immediate social context and thus promote behavioral expressions of sexism without fears of disapproval of their "fellows" (Ford, Boxer, Armstrong, Edel 2007, 1).

[21] Plg.: „This kind of discursive strategy, it's not about masculinity, it is a sustained performance of masculinity“ (Crawford 2003, 1424).

*Gauta 2011 m. birželio 8 d.
Priimta 2011 m. rugpjūčio 10 d.*

*SALOMĖJA BANDORIŪTĖ
Lituanistinių studijų katedra
Vilniaus universitetas
Universiteto g. 5
LT-10308 Vilnius
[\[salomeja.bandoriute@gmail.com\]](mailto:salomeja.bandoriute@gmail.com)*